ASIANTUNTIJALAUSUNTO

Suomen Lähilukioyhdistys ry:n hallitus 12.11.2024
Puheenjohtaja Jukka O. Mattila 050 9101 596 jukka.o.mattila@gmail.com

Suomen Lähilukioyhdistys ry:n lausunto 12.11.2024 eduskunnan sivistysvaliokunnalle koskien HE 159/2024 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi lukiolain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi https://www.eduskunta.fi/pdf/HE+159/2024

1. Oppimisen tuki

Asia sinänsä on ehdottoman tarpeellinen, mutta lakiehdotuksen **toteutustapa muutoksenhakukelpoisine viranhaltijapäätöksineen** toisi taas uutta **tarpeettoman raskasta byrokratiaa** ainakin pienille lukioille, jossa asioita on totuttu ratkaisemaan ennakolta ehkäisten ja opiskelijalähtöisesti, viipymättä ja matalalla kynnyksellä.

3. Englanninkielinen yo-tutkinto

Yhdistys on huolestunut englanninkielisen yo-tutkinnon kustannuksista. **Suomeen töihin jäämisen kannalta yhdistys pitää ensisijaisena opiskelua ja yo-tutkinnon suorittamista suomen tai ruotsin kielellä**. Tällöin nuoret kotoutuvat jo lukiossa maahamme ja sen kulttuuriin ja jatkavat todennäköisemmin suomalaisissa korkeakouluissa kuin englanniksi opiskelevat.

4. Lukiodiplomit ja ylioppilastutkinto

Suomen Lähilukioyhdistys kannattaa lukiodiplomien tuloa ylioppilastutkintoon. Kun minimivaatimus osallistumiselle on neljä opintopistettä, muutos on toteutettavissa myös pienissä lukioissa ilman suurempia lisäkustannuksia. Yksityiskohdissa kuten mm. valmistavan näytön tehtävissä riittää toki vielä kehitettävää.

2. Lukiokoulutuksen rahoitusuudistus

Opetus- ja kulttuuriministeriöllä (OKM) on rahoitusjärjestelmää koskevassa työssään ollut annettuna lähtökohtana hallitusohjelman mukaisesti pienten lukioiden lisän uudistaminen ”**tukemaan koulutuksen saavutettavuutta ja sivistyksellisten oikeuksien toteutumista**”.

Pienet ja suuret lukiot ovat periaatteessa hyvin erilaisia:

Siinä missä suurempien asutuskeskusten lukiot ovat **pelkkiä lukioita**, maaseudun ja haja-asutusalueiden **pienet lukiot toimivat lähes poikkeuksetta yläkoulun yhteydessä**, kustannustehokkaasti yhteisin tiloin ja opettajin, useimmiten myös yhteisen rehtorin alaisuudessa.

Jos lukio poistuu, on peruskouluun vaikeampi saada päteviä opettajia. **Pienellä lukiolla on suuri merkitys paikkakunnan elinvoimalle**, mm. kuntaan muuttoa harkitsevien yrittäjien ja heidän työntekijöidensä perheille. Kun huomioidaan lukion ja ympäristön keskinäisriippuvuus, ”pienen lukion lisä” on todellisuudessa yhteiskunnan antamaa korvausta paikkakunnan pitämisestä elinkelpoisena. **Norja** huolehtii alueidensa elinvoimasta suoralla rahalla. **Suomi** tekee saman – tosin vähemmin varoin – kouluverkkonsa kautta.

Lukiokoulutuksen lähes miljardista eurosta valtion osa pienille lukioille on vain pari prosenttia. Jos näin edullista ja monin tavoin vaikuttavaa systeemiä ei jo olisi valmiina, se pitäisi keksiä.

Mitä yhteiskunnallista hyvää 50 % leikkauksella ajetaan takaa?

Vuoden 2023 hallitusneuvotteluissa on sovittu, että alle 200 opiskelijan lukioille porrastetusti myönnettävä ns. pienten lukioiden lisä muutetaan saavutettavuuslisäksi.

Saavutettavuuslisän pohjana on puhtaan matemaattinen syrjäisyysluku, jonka Tilastokeskus tuottaa viiden vuoden välein valtiovarainministeriölle valtionosuuslaskentaa varten. Syrjäisyysluku lasketaan kahden väestöpohjaindeksin summana. Paikallinen väestöpohjaindeksi mittaa väestön määrää 25 km ja seudullinen väestöpohjaindeksi 50 km etäisyydellä kunnan väestöllisestä keskipisteestä.

Syrjäisyysluvun määrittely lähtee siitä, että Suomi olisi sileä matemaattinen pinta. **Helsingissä laskettu luku ei tunnista paikallisen elinvoiman ja sivistyksen erityistarpeita eikä myöskään esimerkiksi saaristoisuuden ja vesistöisyyden aiheuttamia lisäkustannuksia**.

Jos ja kun tämä johtaa lukioiden lakkauttamisiin, **varojen siirtyminen koulutuksesta kuljetusyrittäjille** ei mitenkään lisää ”saavutettavuutta” eikä nuorten ”sivistyksellisten oikeuksien toteutumista”. Uudistus ei iske pelkästään lukiolaisiin, vaan myös syvälle suomalaiseen **peruskoulujärjestelmään esimerkiksi pätevien opettajien saannin vaikeutumisen muodossa**.

Alla punaisella alle 200 opiskelijan lukiot, joiden nykyinen pienten lukioiden lisä OKM:n ehdotuksen mukaan puolittuisi eli lukion syrjäisyysluku on nolla ja kunnan kaksikielisyys ei puolla vapautumista listalta.

Koulutuksenjärjestäjä	sote-erä	€/asukas
1. Akaan kaupunki	-6 050 854 €	-367 €
2. Asikkalan kunta		
3. Askolan kunta	-999 047 €	-210 €
4. Aurinkorann.suom.koulun säät.		
5. Eurajoen kunta	-9 067 827 €	-984 €
6. Euran kunta	-2 012 561 €	-178 €
7. Harjavallan kaupunki	-2 313 582 €	-343 €
8. Hausjärven kunta	-1 242 153 €	-155 €
9. Heinolan kaupunki		
10. Huittisten kaupunki	-229 727 €	-24 €
11. Hämeenkyrön kunta		
12. Iin kunta	-2 559 707 €	-260 €
13. Iitin kunta		
14. Ilmajoen kunta	-59 719 €	-5 €
15. Isonkyrön kunta	-196 230 €	-45 €
16. Itä-Suom. suom.-ven.koul.säät	-5 519 839 €	-76 €
17. Karkkilan kaupunki	-866 919 €	-101 €
18. Kokemäen kaupunki	-1 456 290 €	-211 €
19. Kontiolahden kunta		
20. Lahden R. Steinerkoul.kann.		
21. Laihian kunta	-3 639 395 €	-466 €
22. Laitilan kaupunki		
23. Leppävirran kunta		
24. Lopen kunta	-356 616 €	-46 €
25. Mynämäen kunta	-1 807 202 €	-240 €
26. Nakkilan kunta	-2 406 603 €	-474 €
27. Nousiaisten kunta	-461 107 €	-99 €
28. Orimattilan kaupunki	-729 057 €	-46 €
29. Pieksämäen kaupunki	-3 925 547 €	-230 €
30. Pöytyän kunta		
31. Raudaskylän Kr. opisto ry	-2 017 793 €	-132 €
32. Someron kaupunki		
33. Suomen Adventtikirkko		
34. Säkylän kunta	-498 976 €	-78 €
35. Urjalan kunta	-1 099 703 €	-241 €
36. Uudenkaupungin kaupunki		

Yhteensä 36 lukiota, joista 27 Suomen Lähilukioyhdistyksen jäseniä. Taulukossa etunumero **lihavoitu** Suomen Lähilukioyhdistykseen kuulumattomilta.

Pienten lukioiden lisän puolittamisuhan alaiset lukiot kartassa **punaisella**. Karttapohjana Lähilukioyhdistyksen Etelä-Suomen jäsenlukiot. Yhdistyksen jäseninä ovat käytännössä kaikki korkeintaan 150 opiskelijan lukiot. Muut kuin jäsenlukiot merkitty *vinosti*. Espanjassa sijaitseva Aurinkorannikon suom. koulu puuttuu kartasta.

Valtio alistaa vähemmistöosakkaana kuntien itsemääräämisoikeuden

Pienten lukioiden lisän leikkaaminen 36 lukiolta on tiettävästi hallituksen ainoa suora koulutukseen kohdistuva leikkaus. OKM:n ehdotuksessa ei perimmältään sanoiteta, mitä tällä leikkauksella ajetaan takaa tai mitä yhteiskunnallista hyvää ehdotetusta päätöksestä seuraa. Miksi juuri 50 %, miksei 20 % tai 100 %?

Yksi tulkinta on, että leikkauksella halutaan edistää pienehköjen lukioiden yhdistymisiä. Kunnat ovat tällä vuosituhannella omin itsenäisin päätöksin – ilman valtiovallan apua – lakkauttaneet yli 1000 kyläkouluaan. **Miksi sama ei toimisi yleisten taloudellisten realiteettien alaisuudessa lukioihin, koulutuksenjärjestäjärajan ylittäen, ilman valtiovallan, lukiorahoituksen 25 % vähemmistöosakkaan, holhousta?** !

SOTE-rahoituksen perustaminen kahden vuoden (2021–2022) sote-kustannuksiin ja yhden vuoden verotuloihin on johtanut osan kuntakentästä ennakoimattomiin tilanteisiin. Kuntien valtionosuusjärjestelmä on sekaisin. Ääripäissä jotkut eivät saa valtionosuuksia lakisääteisiin tehtäviin lainkaan, jotkut saavat paljon yli odotusten.

Mikäli pieniin lukioihin kohdistuvan lukiokoulutuksen rahoitusuudistusta ei voida perua, Lähilukioyhdistys ehdottaa sen siirtämistä, kunnes peruspalvelujen valtionosuusjärjestelmän ongelmat saadaan ratkaistuiksi. Sote-ratkaisun kulut ovat kuitenkin monta kertaluokkaa suuremmat kuin koko pienten lukioiden lisä, puhumattakaan 50 % leikkauksesta koituvasta ”hyödystä” (kts. piirros alla).

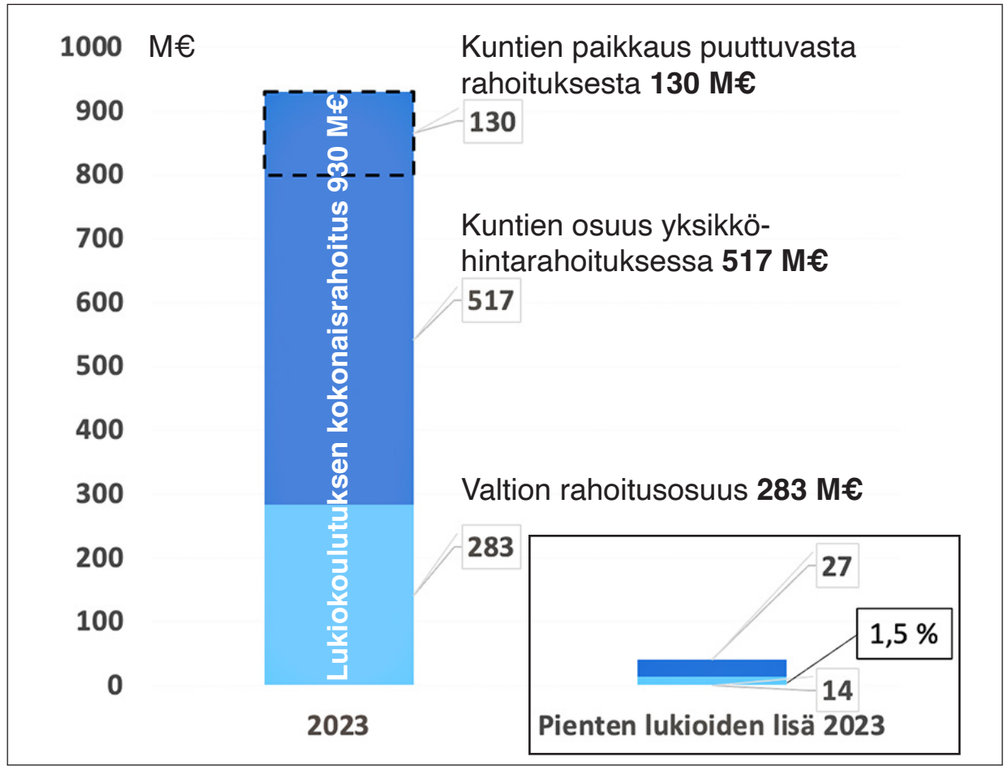

2023 lukiokoulutuksen kokonaisrahoituksen noin 930 M€ osuudesta pienten lukioiden lisä on 27 M€ + 14 M€ = 41 M€, josta valtion maksamaa 14 M€ eli 1,5 % koko lukiorahoituksesta. Vasemmalla sivulla 2 esitetty 50 % leikkauksella lopulta saatu säästö on vieläkin vähäisempi, arviolta 0,2...0,3 % koko lukiorahoituksesta.

Kansainvälisten opiskelijoiden määrät kasvavat pienissä lukioissa

Monet etenkin väestökatoalueilla sijaitsevat pienet lukiot ovat rekrytoineet opiskelijoita esimerkiksi Venäjältä, Vietnamista, Myanmarista ja muista kehittyvistä maista. Nämä nuoret ovat hankkineet suomen tai ruotsin kielen taidon ennen lukion aloittamista eli he käyvät lukionsa kansalliskielillämme. Heitä on syyslukukaudella 2024 ainakin 55:ssä Suomen Lähilukioyhdistys ry:n 182:sta jäsenlukiosta.

Muista maista tulleita, mutta suomen kielellä lukiota käyviä on pienissä lukioissa tällä hetkellä arviolta noin 600. Verrattuna koko Suomen noin 100 000 lukiolaiseen määrä on vähäinen. Kun nämä kv-opiskelijat kuitenkin sijoittuvat pääosin maaseudun ja haja-asutusalueiden pieniin lukioihin, joissa on kaikkiaan vain runsaat 15 000 opiskelijaa, heidän määränsä on jo nyt merkittävä. Esimerkiksi Mäntän lukion 150 opiskelijasta 47 on kansainvälisiä.

Suomen osaajapula pahenee. Esimerkiksi Kanadan eri oppilaitoksissa toimi vuonna 2018 yli 700 000 kansainvälistä opiskelijaa. Uudessa Seelannissa kansainvälisiä opiskelijoita on väkiluvusta yli 3 % Suomen vastaavan arvon ollessa noin 0,3 %.

Suomen Lähilukioyhdistys **toivoo, että sivistysvaliokunta ottaisi myönteisen kannan Suomessa suomen tai ruotsin kielellä opiskeleviin kansainvälisiin lukiolaisiin**.

Saadun kokemuksen mukaan he jatkavat yleisesti lukion jälkeen suomalaisissa korkeakouluissa ja ovat näin **työhön johtavalla korkeakoulutetun maahanmuuton uralla**. Esimerkiksi Teknologiateollisuus laskee tarvitsevansa seuraavien 10 vuoden aikana noin 130 000 uutta osaajaa.

Suomen Lähilukioyhdistyksen tietoja on osoitteessa

www.jukkaomattila.fi –> Small schools
–> **INFO**: yleistietoa yhdistyksestä
–> **Domestic**: kotimainen jäsenluettelo, kuvaukset kaikista 182 jäsenlukiosta
–> **Global**: englanninkielinen jäsenluettelo, jaetaan kehittyviin maihin
–> **Finest Future**: 24 sivua perustietoa kansainvälisistä opiskelijoista

Yhdistyksen puheenjohtaja **Jukka O. Mattila**,
050 9101 596, jukka.o.mattila@gmail.com

Kuntarahoituksen erityisasiantuntija ja Petäjäveden lukion rehtori **Ville Metsäpelto**
040 485 5731, ville.metsapelto@edu.petajavesi.fi

Kansainvälisistä opiskelijoista on lupautunut kertomaan
Mäntän lukion rehtori **Johanna Rintapää**,
044 728 8214, johanna.rintapaa@taidekaupunki.fi